

2. Костенко М.А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / М.А. Костенко. – Х., 2004. – 20 с.
3. Парубок О.М. Дидактичні умови застосування ділових ігор у професійній підготовці фахівців пожежної безпеки: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О.М. Парубок. – Хмельницький, 2003. – 20 с.
4. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
5. Сметанський М.І. Умови підвищення ролі учнівського самоврядування // Радянська школа. – 1985. – №6. – С.49–55.
6. Педагогіка: навч. посіб. / В.М. Галузьяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. – 3-є вид., випр. і доп. – Вінниця: Держ. картогр. ф-ка, 2006. – 400 с.
7. Дружинин В.Н. Психологическая диагностика способностей: теоретические основы: В 2 ч. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1990. – Ч. 1. – 137 с. – Ч. 2. – С. 139–292.
8. Торшина К.А. Современные исследования проблемы креативности в зарубежной психологии // Вопр. психологии. – 1998. – №4. – С. 123–132.
9. Рождественская Н.В. Креативность: пути развития и тренинги / Н.В. Рождественская, А.В. Толшин. – С-Пб.: Речь, 2006. – 320 с.
10. Образование. Наука. Творчество. Теория и опыт взаимодействия: моногр. / Под общ. ред. В.Г. Рындак. – Екатеринбург: РАО, Урал. отд-ние. – 2002. – 394 с.
11. Якунин В.А. Современные методы обучения в высшей школе. – Л.: ЛГУ, 1991. – 114 с.
12. Гнатко Н.М. Преобразование потенциальной креативности в актуальную в ходе овладения шахматной игрой: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 /РАН Ин-т психологии. – М., 1993. – 255 с.
13. Сисоева С.О. Основы педагогічної творчості: підруч. / С.О. Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.
14. Фрицюк В.А. Формування креативності майбутніх учителів музики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.: 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / В.А. Фрицюк. – Вінниця, 2004. – 20 с.
15. Хазратова Н.В. Формирование креативности под влиянием социальной среды: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / РАН, Ин-т психологии. – М., 1993. – 160 с.

УДК 371.134

Т.В. Дорошенко

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА**

Стаття присвячена актуальній проблемі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування емоційної культури молодших школярів засобами театрального мистецтва. Теоретично обґрунтовуються доцільність і важливість розробки і втілення у зміст навчальних предметів методів театрального мистецтва.

The article is devoted to the topical problem of preparing the future teachers of primary school in relation to forming of emotional culture of junior pupils by facilities of theatrical art. Expedience and significance of treatment and embodiment the methods of theatrical art in educational subjects are grounded theoretical.

Емоційні процеси займають важливе місце у формуванні особистості дитини, а емоційна культура є складовою частиною духовної культури. Емоції допомагають розкрити внутрішній світ людини, впливають на її вчинки, відіграють роль регуляторів людського спілкування.

Актуальність даної проблеми визначається тим, що вивчення та аналіз шкільної практики засвідчує наявність суперечностей між інтелектуальним та емоційним розвитком особистості, рівнем знань та емоційним сприйняттям учнів. Нерідко в цьому процесі інтелектуальне випереджає емоційне.

Проблема виховання емоційної сфери школярів знайшла своє теоретичне обґрунтування в роботах філософів та культурологів – Аристотеля, Платона, Б.Спінози, І.Канта, Л.Фейербаха.

Психологічні аспекти культури почуттів та емоцій знайшли своє відображення в працях Б.Ананьєва, Л.Божович, В.Вілюнаса, Л.Виготського, І.Джидар'ян, Б.Додонова, Я.Рейковського, Б.Теплова, П.Якобсона та ін.

У педагогічному аспекті проблема формування культури почуттів та її питання цікавили зарубіжних педагогів І.Гербарта, Я.Коменського, Д.Локка, Ж.-Ж.Руссо, вітчизняних педагогів і діячів культури Г.Вашенка, О.Духновича, Я.Козельського, С.Русову, Г.Сковороду, В.Сухомлинського, К.Ушинського та ін.

У своєму головному творі “Людина як предмет виховання” К.Д.Ушинський вказує на важливий орієнтир, який дає змогу правильно визначати мету виховання. Педагог зазначав: “Виховання, яке майже виключно дбає про утворення розуму, робить у цьому разі великий промах, бо людина більше людина в тому, як вона почуває, ніж у тому, як вона думає. Почування..., а не думки становлять осереддя психічного життя, і саме в їх утворенні має бачити вихователь свою головну мету” [7: 112].

В.О.Сухомлинський, говорячи про гармонію у вихованні особистості, відмічає необхідність єдності емоційного та інтелектуального, емоційного й естетичного, емоційного й морального. Емоційна культура, естетичні смаки та громадські якості не можуть, за його переконанням, формуватися на ґрунті емоційної бідності; емоційне безкультур'я у ставленні до людей породжує егоїзм [5]. Видатний педагог був упевнений, що школа стане “майстернею гуманності”, якщо буде вчити своїх вихованців відчувати відтінки думок і почуттів людей, їх емоційні стани.

У дослідженнях Т.Антоненко, В.Бачиніна, Н.Крилової, Л.Коваль, В.Толстих, П.Якобсона та ін. зосереджено увагу на пошуку засобів, шляхів формування культури емоцій у дітей різного вікового періоду. Вчені зазначають, що молодший шкільний вік – найбільш сприятливий період розвитку емоційної сфери, культури почуттів особистості.

Одночасно із загальним розумовим розвитком учнів молодшого шкільного віку удосконалюється й діяльність їх аналізаторного апарату. Розвинений “апарат відчуттів” дає можливість учням пізнавати множинність властивостей предметів, явищ природи, продуктів людської праці, сприяє тому, що діти стають більш чутливими до гармонічних і дисгармонічних сполучень кольорів, звуків, рухів тощо. Підвищена чутливість, тобто сенситивність молодших школярів, зумовлена художнім типом їх особистості, для якої характерні схильність до естетичної і художньої діяльності, вразливість, емоційність, образність сприймання, тобто якості, властиві діячам мистецтва і талановитим читачам, глядачам, слухачам музики [6: 22]. Зростає й рівень естетичних переживань дітей, збагачуються їхні почуття, підвищується загальна культура. Сенсорна відкритість, емоційна чутливість, особлива сприйнятливості молодших школярів до мистецтва стають основою та умовою розвитку у них спостережливості, естетичних почуттів, що є необхідним для виховання емоційної культури.

На шляху відточення, “шліфування” почуттів, як найважливішої умови розкриття творчого потенціалу особистості, завжди першим стояло мистецтво. Спілкування з ним спирається на емоції, переживання, почуття. Тому поза впливом мистецтва на підростаючу особистість неможливо вирішити нагальні проблеми сучасного буття – моралі, творчої активності, духовності [3: 4].

Не можна надати перевагу якомусь одному виду мистецтва. Кожен вид має своєрідну неповторну мову, по-різному впливає на дитину. Особливе місце у формуванні емоційної культури школярів займає театральне мистецтво.

Проблемі естетичного виховання дітей засобами театрального мистецтва присвячені роботи О.А.Комаровської, Н.Є.Миропольської, А.Я.Михайлової, М.П.Стуль, Е.Г.Чурилової та ін.

Дослідники цієї проблеми одноставні в тому, що театральне мистецтво володіє великими можливостями впливу на підростаючу особистість, оскільки поєднує в собі слово, хореографію, образотворче мистецтво, музику, акторську гру. Таке об'єднання значно посилює естетичну дію кожного з них і вплив на емоційну сферу глядачів.

Особливістю сприймання театрального мистецтва є те, що глядач з самого початку стає свідком того, що відбувається на сцені, і як зазначав К.Станіславський, глядач стає безпосереднім учасником, співтворцем. У цій ролі співтворця “глядач мимоволі проникає в атмосферу поезії та творчості, яка виховує смак, розпалює естетичні почуття і відроджує до життя митця, що дремає в душі кожної людини” [4: 473].

Особлива роль в успішній організації навчально-виховної роботи через театральне мистецтво належить учителеві початкових класів.

Мета статті – обґрунтувати необхідність розробки і втілення у зміст навчальних предметів з методик викладання різних дисциплін методів театрального мистецтва в процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Історія педагогіки має багато прикладів використання театрального мистецтва, зокрема драматичних методів у процесі підготовки майбутніх учителів.

У XII-XIII ст. учителі Західної Європи використовували драму як педагогічний засіб, що виконував навчально-виховні завдання. У статутах більшості європейських навчальних закладів того часу шкільні вистави згадувались як обов'язкові. Прихильність багатьох педагогічних колективів до драми привела до появи шкільних театрів, де акторами були учні, авторами – вчителі.

В Україні шкільна драма була поширена як засіб духовного виховання. В усіх навчальних закладах того часу – Києво-Могилянській Академії, семінаріях, братських школах, колегіумах – існували шкільні театри, що мали великий вплив на формування майбутніх учителів.

У XIX ст. драма була досить поширеною серед навчальних закладів України (Харківський університет, Ніжинська гімназія вищих наук та ін.), де майбутні вчителі проходили своєрідну “школу сценічної майстерності”, беручи участь у виставах аматорських театральних гуртків. Таким чином, вони набували досвіду формування акторської поведінки в дітей та використання практики сценічного мистецтва в подальшому педагогічному процесі. Але цей досвід з роками було втрачено. У післявоєнні роки драматичне мистецтво використовувалось лише у позакласній та позашкільній роботі.

На сучасному етапі накопичено невеликий досвід щодо використання методів та прийомів театрального мистецтва в навчально-виховному процесі загальноосвітньої початкової школи, тому що майбутні вчителі не отримують достатньої підготовки з цього питання.

Проте, Державний стандарт початкової загальної освіти орієнтує учителів на застосування нових форм впливу художніх цінностей на особистість дитини. Зміст шкільної освіти через освітню галузь “Мистецтво” розроблений з метою цілісного сприймання культурного простору та визначення його оптимального обсягу. Цей зміст реалізується в конкретних навчальних предметах. Змістові лінії цієї освітньої галузі включають такі види мистецтва: музичне, візуальне (образотворче мистецтво), хореографічне, театральне та екранні види мистецтва.

Змістова лінія “Театральне мистецтво” передбачає знання основних особливостей театрального мистецтва, засвоєння основної термінології, ознайомлення із специфікою образної мови театрального мистецтва, формування елементарних навичок акторської майстерності у практичній творчій діяльності, висловлювання оцінних суджень щодо театрального спектаклю, формування і розвиток цілісного театрального мислення [1: 54].

До навчального плану підготовки вчителя початкових класів (освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр) входить курс “Основи сценічного та екранного мистецтва”.

Мета курсу – підготовка студентів до професійної діяльності учителя початкових класів, що володіє методикою формування у молодших школярів основ сценічної та екранної грамотності як засобу художнього виховання.

Завдання курсу – сприяти засвоєнню студентами знань про шляхи залучення сценічних та екранних видів мистецтва до навчально-виховного процесу початкової загальноосвітньої школи.

Вивчення студентами курсу “Основи сценічного та екранного мистецтва” передбачає оволодіння знаннями про особливості та специфічні риси різних видів мистецтва, в тому числі й театрального; засвоєння основної термінології; ознайомлення із різними видами та жанрами театрального мистецтва, специфікою його образної мови.

Студенти повинні вміти формувати у молодших школярів навички оцінних суджень щодо театральної вистави, розвивати у школярів цілісне театральне мислення, формувати в учнів елементарні навички акторської майстерності у практичній творчій діяльності.

Але навчити дитину зможе лише такий педагог, який сам володіє необхідними навичками для організації такого виду діяльності.

Відповідно до сучасних вимог вищої педагогічної освіти в процесі розробки курсу до його змісту було введено комплекс практичних занять, спрямованих на активізацію самостійної роботи студентів. До кожної теми підбрано низку проблемних запитань та завдань для творчого розв’язання, які спрямовані на перевірку вміння студентів орієнтуватися в навчальному матеріалі, організовувати творчу діяльність учнів.

Теми для самостійного опрацювання спрямовані на формування здатності студентів до самостійного аналізу, пошуку першоджерел, опрацювання наукової літератури, сучасної періодики. Зміст самостійної роботи студентів передбачає також відвідування ними театральних вистав з подальшим аналізом власного ставлення до переглянутого, аналізом елементів образної мови різних видів мистецтва, в тому числі й театрального. Також теми для самостійного опрацювання націлені на актуалізацію наукового потенціалу студентів, створюють широке поле для впровадження в навчальний процес нових особистісно орієнтованих педагогічних технологій (ділових ігор, рольових ситуацій, диспутів тощо). Така форма роботи сприяє розвитку творчого, критичного мислення, формуванню особистісно-професійного ставлення студентів до педагогічних та методичних проблем, розвитку навичок аналізу, оцінювання.

Сучасна вища освіта потребує удосконалення методів викладання дисциплін педагогічного циклу. Засоби театрального мистецтва здатні підвищити ефективність навчання студентів, стати джерелом для подальшого професійного становлення педагога. У процесі навчання студентів багатьом дисциплінам, наприклад, при вивченні методик, педагогічної майстерності та ін., доцільно використовувати методи драматизації, які надають заняттю проблемного характеру, впливають на емоційну сферу студентів, розвивають їх мовлення, культуру спілкування, дають можливість відчувати на собі мистецтво створення образу, щоб потім у професійній діяльності навчити цьому дитину [2].

Отже, пошук новітніх методів опанування майбутніми учителями початкових класів засобами театрального мистецтва та вдосконалення вже існуючих є актуальною проблемою педагогічної науки. Перспективним напрямком є розробка методів та прийомів використання театрального мистецтва відповідно до змісту початкового навчання та втілення їх у зміст навчальних предметів з методик викладання різних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2001. – №1. – С.52-54.
2. Зімакова Л. Роль драматичного мистецтва у реалізації майбутнім учителем особистісно орієнтованої системи: Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного

- університету ім. В.Г.Короленка.– Вип.1 (15). – Полтава, 2001. – 200 с. – Серія “Педагогічні науки”. – С.137-141.
3. Комаровська О.А. Театр і школа: виховують односторонці. Книга для вчителя та батьків. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2006. – 92 с.
 4. Станиславский К.С. Статьи. Речи. Беседы. Письма. – М.: Искусство, 1953.
 5. Сухомлинський В.О. Народження громадянина //Вибрані твори: В 5 тт. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. – С.283-658.
 6. Терентьева Н.А. Художественно-творческое развитие младших школьников на уроках музыки в процессе целостного восприятия различных видов искусства. – М.: Прометей МГПИ им. В.И.Ленина, 1990. – 184 с.
 7. Ушинский К.Д. Избранные произведения. – Вып. 4. Человек как предмет воспитания /Под ред. В.Я.Струминского. – М.-Л.: Изд.-во АПН РСФСР, 1946. – 168 с.

УДК 373.57:37.013

Н.А. Дусь

ТЕХНОЛОГІЯ АКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ШЛЯХ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті висвітлено досвід автора щодо формування у майбутніх учителів початкових класів культури педагогічного спілкування шляхом використання технології активного соціально-психологічного навчання.

In the article the author experience is reflected in relation to forming in future teachers of primary school the culture of pedagogical intercourse by the use of technology of active socially psychological education.

Сучасна початкова школа чекає не тільки високоосвіченого “навчителя”, а, в першу чергу, вихователя, який виконує особливу роль – формує особистість громадянина України, закладає його світогляд та моральні цінності, сприяє його становленню як особистості. Для успішного її здійснення він має володіти високим рівнем культури педагогічного спілкування як основи організації навчально-виховного процесу.

В.Усатий, займаючись дослідженням мовлення вчителів початкових класів, довів, що “забезпечення належної якості навчально-виховного процесу в початковій школі залежить, насамперед, від фахової і методичної підготовки вчителя, зокрема, від його знання рідної мови та рівня володіння усним і писемним мовленням” [5: 16].

Тільки оптимальне педагогічне спілкування створює сприятливі умови для формування особистості, дозволяє змінювати стиль управління соціально-психологічними процесами та максимально використовувати індивідуальні особливості вихователя [1: 8]. Висока культура педагогічного спілкування вихователя виступає в цьому випадку соціально-психологічним фундаментом, який дозволяє йому творчо вирішувати складні виховні завдання.

Проблема педагогічного спілкування активно вивчалася В.Грехньовим, І.Зязюном, Л.Петровською, М.Рибаковою, Г.Ридановою, І.Синицею, О.Бодальовим, В.Кан-Каликом, Г.Ковальовим, Я.Коломінським, О.Леонтєвим, Є.Масловою, М.Сметанським, В.Галузяком, Н.Анікеєвою, А.Анцуповим тощо.

Актуальність даної проблеми підтверджують і сучасні наукові пошуки І.Комарової, Л.Ананьєвої, Л.Філатової, А.Москаленко, І.Тимченко, Т.Алексєєвої, О.Попової, В.Усатого, І.Вахоцької тощо.

Культура педагогічного спілкування учителя як компонент його професійної компетентності, майстерності формується у процесі професійної підготовки у вузі. Але слід